

ปัจจัยที่ทำให้คนไทยเลือกพึ่งพาเงินกู้นอกระบบจากการระบาดของไวรัสโคโรนา (Factors Influencing Thai People's Decisions to Rely on Informal Loans due to the Coronavirus Outbreak)

วิชญาดา ถนอมชาติ¹

Wichyada Tanomchat¹

Received: July 28, 2023

Revised: October 27, 2023

Accepted: November 24, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยขั้นแรกมีการแบ่งตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ในระดับภูมิภาค จากนั้นมีการแบ่งตัวอย่างตามระดับรายได้และลักษณะของการกู้ยืมเงิน โดยประกอบด้วยวิธีการกู้ยืมเงินในระบบ นอกระบบและไม่กู้ยืมรวมทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง และใช้การประมาณการด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิต (Probit Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่าระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา การมีเงินออม ระดับการศึกษา ผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการและยอดขายที่ลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางแก่ภาครัฐบาลในการกำหนดนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อการจัดการปัญหาหนี้ในระบบในสังคมไทย อาทิเช่น การปรับเปลี่ยนกฎหมายว่าด้วยระดับการศึกษาชั้นบังคับให้สูงถึงระดับอนุปริญญาหรือระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สนับสนุนการให้ทุนการศึกษาเพิ่มเติมแก่ผู้ที่มีคุณสมบัติทั่วประเทศ ให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติมแก่สถาบันการศึกษาเพื่อสามารถนำไปสู่การลดค่าเล่าเรียนแก่นักเรียน/นักศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการออมเงิน พัฒนาแรงงานให้มีทักษะฝีมือในการทำงานสูงและหลากหลายมากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มโอกาสในการยกระดับรายได้ของแรงงานในประเทศไทย สนับสนุนให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจและธนาคารพาณิชย์ออกสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อธุรกิจ SMEs ที่ประสบปัญหาจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาและขยายมาตรการเยียวยาแรงงานและผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา

คำสำคัญ: เงินกู้นอกระบบ หนี้นอกระบบ ไวรัสโคโรนา ระดับรายได้ การออม คนไทย

¹ อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This research examined factors that affected the decisions to borrow money outside financial institution system. The sample was determined using a multi-stage sampling method, with the first step being stratified sampling at the regional level. The sample was then divided according to income level and nature of borrowing. It consisted of 900 samples of formal, informal and non-borrowing loans and used estimates using Probit Regression Analysis. The results of the study found that the average monthly income levels after the outbreak of the Coronavirus, having savings, education level, were factors which influenced the borrowing of loans. Other factors effecting borrowing loans involved these following factors: the impact on employment status after the coronavirus outbreak of furloughs with reduced pay, suspension from work without pay, being fired/laid off work with severance pay, being fired/laid off work without compensation, closing the business of the person who was the owner of the business and decreased sales for those whose occupations involved trading in goods and/or services. These factors were related to the decisions to borrow money outside the system. The results of this study can be used as a guideline for the government sector in determining appropriate policies or measures to deal with the problem of informal debt in Thai society, such as changing the law on compulsory education levels to be as high as the associate or degree level, Bachelor's Degree or equivalent, supporting the provision of additional scholarships to qualified persons across the country, providing additional subsidies to educational institutions that can lead to lower tuition fees for students, promoting people in the country to be aware of the benefits and importance of saving money, developing workers to have high skills and work skills and be more diverse in order to increase opportunities to raise the income level of workers in Thailand, and supporting specialized financial institutions (SFIs) and commercial banks to issue low-interest loans for SMEs facing problems from the Coronavirus outbreak and extending remedial measures for workers and entrepreneurs affected by the problems from the Coronavirus outbreak.

Keywords: Informal credit, Informal Debt, Coronavirus, Income, Savings, Thai People

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันคนไทยจำนวนมากยังคงไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรการพึ่งพาเงินกู้นอกระบบสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนที่มักจะมีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในระดับสูง (Pinitjitsamut and Suwanprasert, 2022) ถึงแม้ว่าภาครัฐบาลจะมีความพยายามในการออกมาตรการเพื่อลดต้นระดับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบให้อยู่

ในระดับที่ต่ำลง อาทิเช่น การประกาศใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 ซึ่งมีบทลงโทษที่ชัดเจนและค่อนข้างรุนแรงต่อนายทุนหรือผู้ปล่อยเงินกู้ในระบบที่กำหนดระดับอัตราดอกเบี้ยสูงเกินกว่าที่กฎหมายระบุไว้ (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2563) แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากสาเหตุของการพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้เงินในระบบเพื่อโอกาสในการพิจารณาขอกู้ยืมครั้งถัดไป (Schindler, 2010) หรือแม้กระทั่งการมีเจตนาหลบซ่อนและปิดบังระดับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงจากหน่วยงานภาครัฐบาลของผู้ปล่อยกู้ในระบบส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยในระดับที่สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดยังคงถูกพบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมไทย (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2566) นอกจากนี้ เงินกู้ในระบบหลายแห่งยังแฝงด้วยการใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ลูกหนี้ในขั้นตอนของกระบวนการทวงหนี้ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมการทำร้ายร่างกาย ช่มชู้ คุกคามและทำให้ลูกหนี้เกิดความอับอาย (Robert et al., 2013) จนกระทั่งอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคม (สยามรัฐ, 2566; พีทีทีวี ออนไลน์, 2565) และปัญหาอื่นๆ ตามมา

ปัญหาหนี้ในระบบได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นในช่วงมีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (รัฐบาลไทย, 2566) ซึ่งก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย (Economic Recession) อย่างรุนแรงในหลายประเทศทั่วโลก (International Monetary Fund, 2020) ในขณะที่ตัวเลขการว่างงานของคนไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2563-2565 โดยมีอัตราการว่างงานร้อยละ 1.69, 1.95 และ 1.325 ตามลำดับ โดยในปี 2564 มีจำนวนผู้ว่างงานสูงกว่า 748,000 คน ซึ่งเป็นตัวเลขการว่างงานที่สูงที่สุดในรอบ 11 ปีของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงทำให้เกิดการลดลงอย่างฉับพลันของรายได้ การถูกเลิกจ้างงานหรือลดชั่วโมงการทำงานอย่างต่อเนื่องของภาคแรงงาน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพตามปกติทำให้ความสามารถในการหารายได้ของประชาชนในประเทศลดน้อยลงลง แม้ว่าการหันไปพึ่งพิงการกู้ยืมเงินฉุกเฉินจากสถาบันการเงินในระบบเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากการขาดแคลนเงินสดเพื่อใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันจะเป็นทางเลือกที่สามารถช่วยลดความเดือนร้อนทางด้านสภาพคล่องไปได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่สำหรับผู้ที่มีความต้องการใช้เงินมากกว่าจำนวนที่กู้ยืมมาได้หรือผู้ที่ไม่ได้รับอนุมัติเงินกู้จากสถาบันการเงินเนื่องจากขาดคุณสมบัติ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) รวมถึงความต้องการใช้เงินเร่งด่วนเกินกว่าที่จะสามารถรอกระบวนการอนุมัติเงินของภาคสถาบันการเงินก็จำเป็นต้องหันไปพึ่งพาเงินกู้ในระบบเพื่อนำมาทดแทนรายได้ที่สูญเสียไปแบบไม่ได้ตั้งตัวจากพิษของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (Pinitjitsamut and Suwanprasert, 2022) จากผลการสำรวจภาวะหนี้สินของคนไทยในช่วงเดือนกันยายน 2564 โดยสำนักงานนโยบายและกลยุทธ์การคำ กระทรวงพาณิชย์ แสดงให้เห็นถึงภาระหนี้สินของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั่วประเทศซึ่งสูงถึงร้อยละ 62.52 โดยเป็นหนี้สินในระบบสูงถึงร้อยละ 22.03 อันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (ข่าวสารกระทรวงพาณิชย์, 2564) สอดคล้องกับผลการสำรวจสภาพหนี้ของครัวเรือนไทยโดยศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2565) ที่พบว่าสัดส่วนหนี้สินต่อครัวเรือนไทยต่อจีดีพีในปี 2565 สูงถึงร้อยละ 90 โดยจำนวนครัวเรือนเป็นหนี้ร้อยละ 99.6 และเป็นหนี้ในระบบร้อยละ 21.1 เนื่องจากปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายอันส่งผลทำให้ต้องมีการกู้เงินมาเพื่อใช้จ่าย

การศึกษาหาสาเหตุที่ทำให้คนไทยตัดสินใจเลือกกู้ยืมนอกระบบสถาบันการเงินจึงเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งอาจมีส่วนช่วยให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวสามารถรับทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหารวมถึงการสามารถดำเนินมาตรการที่ถูกต้องเหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่กำลังถูกบีบบังคับด้วยแรงกดดันจากภาระต้นทุนการกู้ยืมเงิน (ดอกเบี้ยเงินกู้) ในระดับสูงซึ่งมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่วงวนของการไม่สามารถหลุดพ้นจากกับดักนี้ได้โดยง่ายเนื่องมาจากปัญหาการผ่อนชำระได้เพียงดอกเบี้ยในขณะที่เงินต้นไม่ลดลง ดังนั้น ในงานวิจัยฉบับนี้จึงตรวจสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านรายได้และปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาเพื่อศึกษาว่าแท้จริงแล้วปัจจัยใดที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้บุคคลหันไปพึ่งพาเงินกู้ยืมนอกระบบในยามที่ขาดแคลนเงินสดในมือ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และการมีเงินออมที่มีผลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาที่มีผลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาที่มีผลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) และใช้การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ผ่านการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยเทคนิค Probit Analysis เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม รวมถึงพยากรณ์โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบจากความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ในการศึกษา

ประชากรในการวิจัยนี้คือ ประชากรสัญชาติไทยที่มีอายุระหว่าง 20 ปี ถึง 75 ปี โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยขั้นแรกมีการแบ่งตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ในระดับภูมิภาค ประกอบด้วยเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคกลางและภูมิภาคอื่น ๆ จากนั้นมีการแบ่งตัวอย่างตามระดับรายได้และลักษณะของการกู้ยืมเงิน โดยประกอบด้วยวิธีการกู้ยืมเงินในระบบ นอกระบบและไม่กู้ยืมรวมทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง ซึ่งมาจากแนวคิดการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบจำนวนประชากรจากการคำนวณของ Yamane (1973) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 โดยมีสาเหตุที่แยกจังหวัดอื่น ๆ ออกจากเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคกลางเนื่องจากผู้ที่ทำงานในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีค่าเฉลี่ยของระดับรายได้ในช่วง 18 ปีย้อนหลังนับตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2564 แตกต่างจากจังหวัดอื่นของประเทศไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต (Life cycle-Permanent Income Hypothesis) มีแนวคิดพื้นฐานว่าพฤติกรรมการบริโภคของบุคคลขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร (Permanent Income) ที่บุคคลคาดคะเนไว้แต่เนื่องด้วยระดับรายได้ของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงชีวิตทำให้ระดับรายได้และระดับการบริโภคตลอดช่วงชีวิตของบุคคลนั้นอาจไม่สอดคล้องกันในช่วงเวลา ดังนั้น บุคคลจึงอาจจำเป็นต้องทำการถ่ายโอนทรัพยากรที่ใช้สำหรับการบริโภคในงวดเวลาต่าง ๆ เพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนเองให้อยู่ในระดับที่กำหนดไว้ได้ (อ้างถึงใน สมประวิณ มั่นประเสริฐและวิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์, 2549) การรักษาระดับการบริโภคนี้อาจทำได้โดยการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในบางช่วงเวลาของชีวิต และทำการชำระคืนหนี้สินในช่วงที่รายได้มากกว่ารายจ่าย นอกจากนี้ ลักษณะการก่อหนี้ของภาคครัวเรือนในแต่ละช่วงของภาวะเศรษฐกิจจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำครัวเรือนจะมีหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องมาจากการกู้ยืมเพื่อการพยายามรักษาระดับการบริโภค (Consumption smoothing) ซึ่งอาจเป็นการกู้ยืมจากแหล่งเงินในระบบหรือนอกระบบสถาบันการเงิน โดยครัวเรือนที่ก่อหนี้ซึ่งมีความยากจนมีแนวโน้มที่จะก่อหนี้ในระบบในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนเป็นหนี้ที่ไม่ยากจน (ลลิตา บุตดา, 2559)

แม้ว่าแหล่งเงินกู้จากในระบบสถาบันการเงินจะเป็นแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำแต่กลุ่มคนที่มีฐานะยากจนมักจะเผชิญปัญหาด้านการไม่ได้รับอนุมัติเงินกู้เนื่องจากขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้ต่ำอันเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ต้องหันไปพึ่งพาเงินนอกระบบแทน (Khoi et al., 2013) การกู้ยืมเงินนอกระบบเป็นปัจจัยที่ถูกพบว่ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับรายได้ของผู้ขอกู้ (Kislat, 2015) โดยมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ยากจนในประเทศอุเดปุระ (Udaipur) และประเทศอินเดีย (India) ได้เลือกพึ่งพาการกู้ยืมเงินจากญาติ เพื่อน ผู้ปล่อยกู้นอกระบบ และร้านค้าเมื่อเกิดการขาดแคลนเงินสด ในขณะที่จำนวนผู้ยากจนเพียงไม่ถึงร้อยละ 10 ของกลุ่มคนเหล่านี้ที่หันไปพึ่งพาเงินกู้จากในระบบ (Banerjee and Duflo, 2007) บุคคลที่มีรายได้ต่ำที่มีการกู้ยืมเงินจากเพื่อนและญาติเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในการดำรงชีพมีโอกาสสูงที่จะผิดนัดชำระหนี้ตามกำหนดเวลาซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามมา (Kuehnest and Dudwick, 2002) อย่างไรก็ตามในบางประเทศ เช่น ประเทศบังกลาเทศ ผู้มีระดับรายได้สูงกลับยังคงเลือกที่จะกู้ยืมเงินจากนอกระบบเนื่องจากมีโอกาสสูงที่จะได้รับอนุมัติเงินจากแหล่งเงินกู้ดังกล่าว (McKernan et al., 2005) ในประเทศไทยระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ที่ทำงานในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ระดับรายได้ของผู้ที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรวมถึงจังหวัดอื่นในภาคกลางมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนในปี 2564 เท่ากับ 32,193 บาท ซึ่งสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อเดือนต่อครัวเรือน เท่ากับ 23,905 บาท ในปีเดียวกัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) โดยเงื่อนไขการขอกู้ยืมเงินสินเชื่อกับธนาคารพาณิชย์มักจะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับระดับรายได้ขั้นต่ำของผู้ขอกู้ เช่น สินเชื่อส่วนบุคคล Speedy Loan ของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งผู้ขอกู้จำเป็นต้องมีรายได้ขั้นต่ำ 15,000 บาทต่อเดือน (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2566) สินเชื่อ Krungsri iFin ของธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) กำหนดคุณสมบัติผู้ขอกู้ที่เป็นพนักงานระดับรายได้ 20,000 บาทต่อเดือน (ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2566) สินเชื่อส่วนบุคคลแคชชูปโก ของธนาคารไทยธนชาติ จำกัด (มหาชน) มีการระบุคุณสมบัติผู้ขอกู้โดยต้องมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไป (ธนาคารทหารไทยธนชาติ, 2566) เป็นต้น ทำให้สัดส่วนเงิน

ให้สินเชื่อกองภาคธนาคารพาณิชย์โดยภาพรวมในเขตพื้นที่ที่ประชากรมีระดับรายได้สูงมีจำนวนการอนุมัติวงเงินให้สินเชื่อสูง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566) โดยข้อกำหนดด้านระดับรายได้ขั้นต่ำของผู้กู้นี้เป็นข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนไทยจำนวนมากที่มีรายได้ไม่เพียงพอตามคุณสมบัติการขอกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในระบบจำเป็นต้องเลือกแหล่งเงินกู้นอกระบบเป็นแหล่งเงินทุนในการรักษาสภาพคล่องในมือ (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารออมสิน, 2564)

การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของกลุ่มแรงงานโดยเฉพาะแรงงานนอกระบบที่มีจำนวนสูงถึง 20.43 ล้านคน ในปี 2562 คิดเป็นร้อยละ 54.50 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดในประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 รวมถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เนื่องจากไม่มีสภาพเป็นลูกจ้างตามกฎหมายแรงงานเพราะขาดสัญญาจ้างงานตามกฎหมายทำให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในปี 2563 สูงถึง 9.7 ล้านคน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการเลิกจ้างแรงงานจำนวนมากโดยเฉพาะในเขตเมืองหรือถูกลดชั่วโมงการทำงานลง แม้ว่ากระทรวงการคลังได้ดำเนินมาตรการดูแลและเยียวยากลุ่มลูกจ้างและผู้ประกอบอาชีพอิสระที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวแต่เงินสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายดำรงชีพจนก่อให้เกิดภาระหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบตามมา (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564) ผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาต่อตลาดแรงงานไทยโดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 162,648 คน โดยพีรพัฒน์ ตัณฑวณิช และคณะ (2563) พบว่าลูกจ้างเอกชนและลูกจ้างรัฐบาลมีโอกาสในการถูกเลิกจ้างมากที่สุด รองลงมาคือแรงงานอิสระหรือผู้ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้างและลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่แรงงานทุกกลุ่มยกเว้นลูกจ้างรัฐวิสาหกิจได้รับผลกระทบด้านชั่วโมงการทำงานที่ลดลงโดยกลุ่มลูกจ้างภาคเอกชน แรงงานอิสระและนายจ้างเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการลดชั่วโมงการทำงานมากที่สุด ทั้งนี้ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาประกอบด้วย ภาคการท่องเที่ยว ภาคการเดินทาง ภาคการผลิต และภาคกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพนันและการเสี่ยงโชค ทั้งนี้แรงงานในสาขาการผลิตอุตสาหกรรมซึ่งได้รับผลกระทบจากสงครามการค้าและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีช่วงก่อนเกิดไวรัสโคโรนาและถูกซ้ำเติมด้วยการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนากลายเป็นกลุ่มแรงงานที่ได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าแรงงานในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ส่งผลทำให้ระดับรายได้ของแรงงานจำนวนมากลดลงถึงระดับที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตามบุคคลผู้ประกอบธุรกิจที่ได้รับผลกระทบด้านต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นสามารถลดทอนผลกระทบดังกล่าวโดยการส่งผ่านราคาไปยังผู้บริโภคผ่านการขึ้นราคาสินค้า โดยข้อมูลจากศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี (2565) พบว่าราคาสินค้ามีแนวโน้มทยอยปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น หลังจากเริ่มมีสัญญาณบ่งชี้ผ่านดัชนีราคาผู้บริโภคซึ่งมีระดับร้อยละ 7.66 ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดในรอบ 13 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้เงินเฟ้อในช่วงครึ่งปีแรกของ พ.ศ. 2565 เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 5.6 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน

ในขณะที่ความเกี่ยวโยงระหว่างการตัดสินใจก่อนหน้านี้กับระดับการศึกษาของผู้กู้ยืมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ถูกนำมาศึกษาอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ ผลที่ได้จากหลายงานวิจัยยังเกิดความย้อนแย้งอันอาจเนื่องมาจากความแตกต่างของสภาพการณ์ของแต่ละประเทศ อาทิเช่น งานศึกษาของ Khoi et al. (2013) ในประเทศเวียดนามที่พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบน้อยกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งแตกต่างจากงานศึกษาในประเทศยูกันดาของ Okurut et al. (2005) ที่พบว่าผู้ที่มีระดับ

การศึกษาสูงที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีความต้องการกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงินมากกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ในขณะที่ระดับการศึกษาของผู้กู้ยืมนอกระบบในประเทศจีนไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ (Yuan et al., 2012)

การมีเงินออมเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของภาคครัวเรือน กล่าวคือ หากครัวเรือนมีการออมเงินในจำนวนสูงจะมีแนวโน้มที่จะเลือกกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงินลดลง (Pinitjitsamut and Suwanprasert, 2022; Bhaumik, 2008) โดยบุคคลจะเลือกใช้เงินออมของตนเองก่อนที่จะทำการกู้ยืมเงิน (Fenwick and Lyne, 1998) หากครัวเรือนขาดการออมเงินเพื่อใช้ในการยามฉุกเฉินจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ เช่น หนี้บัตรเครดิต หนี้จากการจ่ายค่าเช่าบ้าน เป็นต้น ซึ่งหนี้ดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนอันจะส่งผลให้บุคคลในครัวเรือนจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาทั้งเงินกู้ในระบบและเงินกู้นอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง เช่น การกู้ยืมนอกระบบแบบรายวัน การกู้ยืมจากร้านค้า เป็นต้น (Brobeck, 2008) อย่างไรก็ตามตัวเลขการออมเงินผ่านบัญชีเงินฝากเพื่อการออมในประเทศไทยมีแนวโน้มการปรับตัวที่ลดลงอย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา โดยข้อมูลของศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน (2566) ณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 แสดงให้เห็นว่าเงินฝากประจำรวมในประเทศไทยมีจำนวน 4.1 ล้านล้านบาท ซึ่งเป็นตัวเลขที่ลดลงมากกว่าร้อยละ 22.8 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนเกิดไวรัสโคโรนา โดยประชาชนมีการถอนเงินจากบัญชีเงินฝากประจำเพื่อการออมย้ายมาฝากในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์เพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการเพิ่มสภาพคล่องในช่วงวิกฤตไวรัสโคโรนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นการลดลงของความต้องการออมเงินในปัจจุบันของคนไทยถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาจะเริ่มดีขึ้นตามลำดับ

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเพศของผู้ถูกพบว่ามีเกี่ยวข้องกับความต้องการกู้ยืมนอกระบบ (McKernan et al., 2005) ในขณะที่ในบางประเทศกลับไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงิน (Nwaru et al., 2011; Yuan et al., 2012) ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (Life-Cycle Theory of Consumption) ในงานศึกษาของ Ando and Modigliani (1963) กล่าวว่า บุคคลพยายามที่จะรักษาระดับการบริโภคในตลอดช่วงชีวิตโดยอาจเลือกกู้ยืมเงินในยามที่ระดับรายได้ลดต่ำลงและมีการออมเงินในยามที่มีระดับรายได้สูง โดยบุคคลในวัยหนุ่มสาวมักจะมีความต้องการกู้ยืมเงินสูงเนื่องจากความคิดที่ว่ายังมีเวลาในชีวิตเหลืออีกมากเพียงพอที่จะชำระคืนหนี้สินที่กู้ยืมมา โดยเมื่อบุคคลมีอายุเพิ่มขึ้นมักมีระดับรายได้ที่สูงขึ้นทำให้ความน่าจะเป็นที่จะเกิดความต้องการกู้ยืมเงินลดลงซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการกู้ยืมเงินนอกระบบในประเทศเวียดนามโดย Duong and Izumida (2002) ซึ่งพบว่าความต้องการกู้ยืมเงินนอกระบบของชาวเวียดนามมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอายุของบุคคล ในขณะที่งานศึกษาในประเทศไทย พบว่าอายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการกู้ยืมนอกระบบ (Usa Amorrachayawichan, 2017)

ด้วยการมีอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ต่อการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบดังที่ปรากฏในทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น ในงานศึกษาชิ้นนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีเงินออม ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาและผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาเป็นตัวแปรหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ที่มีต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงินในระดับบุคคล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามตั้งแต่เดือนมีนาคม-มิถุนายน พ.ศ. 2564 จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีสัญชาติไทยและอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยมีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบจำนวนประชากรจากการคำนวณของ Yamane (1973) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 โดยมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้จากจำนวนประชากรไทยตามข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2560 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{66,188,503}{1 + 66,188,503 (0.05)^2} = 399.9976 \approx 400$$

เพื่อความสามารถในการอ้างอิงกลับสู่กลุ่มประชากรซึ่งมีขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 เท่า โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,200 ตัวอย่าง และมีจำนวนการเก็บแบบสอบถามที่สมบูรณ์ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยมีอัตราการตอบกลับของแบบสอบถาม (Response Rate) ในงานศึกษานี้เท่ากับร้อยละ 75 ประกอบด้วยแบบสอบถามที่มีการตอบครบถ้วนสมบูรณ์ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและภาคกลาง จำนวน 240 ฉบับ และภูมิภาคอื่น ๆ จำนวน 660 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 900 ฉบับ

ตารางที่ 1 จำนวนแบบสอบถามที่เก็บได้จากการลงพื้นที่

(หน่วย: ฉบับ)

พื้นที่	จำนวนแบบสอบถาม ที่แจก	จำนวนแบบสอบถาม ที่สมบูรณ์
กรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและภาคกลาง	251	240
ภาคเหนือ	219	153
ภาคตะวันตก	70	48
ภาคตะวันออก	91	63
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	399	277
ภาคใต้	170	119
รวม	1,200	900

ที่มา: จากการคำนวณ

สถิติโดยรวมของตัวแปรที่ทำมาศึกษาแสดงในตารางที่ 2 ประกอบด้วย 1) ตัวแปรที่มีลักษณะเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy) ประกอบด้วย เพศ ภูมิภาค ระดับการศึกษา การมีเงินออมก่อนการระบาดของไวรัสโคโรนา และผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหลังเกิดการระบาดของไวรัสโคโรนา และ 2) ตัวแปรต่อเนื่อง (Continuous Variable) ประกอบด้วย อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังการระบาดของไวรัสโคโรนา และรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือนหลังการระบาดของไวรัสโคโรนา

ตารางที่ 2 ตารางสถิติโดยรวมของตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	สัญลักษณ์	คำจำกัดความ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ประเภทของตัวแปร
เพศ	gender	0 = เพศหญิง และ 1 = เพศชาย	0.4856	dummy
ภูมิภาค	region	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่ กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้	0.2667 0.1700 0.0533 0.0700 0.3078 0.1322	dummy dummy dummy dummy dummy dummy
อายุ	age	อายุบุคคล ตั้งแต่ 20 ถึง 75 ปี	42.8278	continuous
<i>ระดับการศึกษา</i>				
- ไม่เคยเรียน	never_attend	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.0433	dummy
- ก่อนประถมศึกษา/ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	primary	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.4900	dummy
- มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า	lower_secondary	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1289	dummy
- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.หรือเทียบเท่า	upper_secondary	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1156	dummy
- อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท.หรือเทียบเท่า	vocational	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.0656	dummy
- ปริญญาตรี/ เทียบเท่า หรือสูงกว่า	bachelor	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1567	dummy
มีการออมเงินก่อนการระบาดของไวรัสโคโรนา	saving	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.4033	dummy
รายได้หลังการระบาดของไวรัสโคโรนา	income_after	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	7,179.82	continuous
รายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือน	net_income	รายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือนหลังการระบาดของไวรัสโคโรนา (บาท)	-790.51	continuous
<i>ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหลังเกิดการระบาดของไวรัสโคโรนา</i>				
- ถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง	effect_1	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1178	dummy
- ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน	effect_2	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1733	dummy
- ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย	effect_3	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.0289	dummy
- ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย	effect_4	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1578	dummy
- ปิดกิจการ	effect_5	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.0344	dummy
- ยอดขายลดลง	effect_6	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.1711	dummy
- ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น	effect_7	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.0811	dummy
- ไม่ได้รับผลกระทบ	effect_8	0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	0.2356	dummy

ที่มา: จากการคำนวณ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในประเทศไทยผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐานด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท (Probit Regression Analysis) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะของตัวแปรตามเป็นดัมมี่ (Dummy Variable) ซึ่งตัวแปรตาม (Y) มี 2 ค่า ได้แก่ บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (Y = 1) หรือบุคคลไม่กู้ยืมเงินนอกระบบ (Y = 0) โดยทำการประมาณการผ่านแบบจำลอง ดังนี้

$$\text{informal}_i = \alpha_1 + \beta_1(\text{gender}_i) + \beta_2(\text{age}_i) + \beta_3(\text{never_attend}_i) + \beta_4(\text{lower_second}_i) + \beta_5(\text{upper_second}_i) + \beta_6(\text{vocational}_i) + \beta_7(\text{bachelor}_i) + \beta_8(\text{saving}_i) + \beta_9(\text{income_after}_i) + \beta_{10}(\text{effect_1}_i) + \beta_{11}(\text{effect_2}_i) + \beta_{12}(\text{effect_3}_i) + \beta_{13}(\text{effect_4}_i) + \beta_{14}(\text{effect_5}_i) + \beta_{15}(\text{effect_6}_i) + \beta_{16}(\text{effect_7}_i) + \epsilon_i$$

โดย	gender	คือ	เพศ
	age	คือ	อายุ
	never_attend	คือ	ไม่เคยเรียน
	lower_second	คือ	มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า
	upper_second	คือ	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า
	vocational	คือ	อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า
	bachelor	คือ	ปริญญาตรี/เทียบเท่า หรือสูงกว่า
	saving	คือ	การมีการออมเงินเข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่นๆ ในแต่ละเดือนในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา
	income_after	คือ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ของไวรัสโคโรนา
	effect_1	คือ	ถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง
	effect_2	คือ	ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน
	effect_3	คือ	ถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย
	effect_4	คือ	ถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย
	effect_5	คือ	ปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการ
	effect_6	คือ	ยอดขายลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการ
	effect_7	คือ	ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น
	ϵ_i	คือ	ค่าคลาดเคลื่อน (Error Term)

ตัวแปรตามในงานวิจัยนี้ คือ การตัดสินใจกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงินในระดับบุคคล โดยมีค่าจำกัดความของผู้กู้ยืมนอกระบบคือเป็นการกู้ยืมในช่วงหลังจากเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาโดยยึดวันที่เกิดการแพร่ระบาดตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุขแห่งประเทศไทย นั่นคือ ตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 เป็นต้นไปซึ่งมีการยืนยันการพบผู้ป่วยติดไวรัสโคโรนาเป็นรายแรกในประเทศไทย โดยการกู้ยืมนอกระบบนี้เป็นการกู้ยืมเงินกันเองในระหว่างประชาชน ได้แก่ การกู้ยืมจากญาติ เพื่อน คนรู้จัก เจ้านาย ร้านค้า นายทุนในพื้นที่ นายทุนนอกพื้นที่หรือนายทุนนอกระบบ

ในงานวิจัยขั้นนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบปัญหาการกระจายตัวของข้อมูล ปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปร (Multicollinearity) และทดสอบความกลมกลืนหรือภาวะสารูปสนิทธิ (The goodness-of-fit test) เพื่อยืนยันว่างานศึกษานี้ไม่เกิดปัญหาการกำหนดแบบจำลองผิดพลาด (Misspecification problem) (ดังแสดงในผลการวิจัย)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบโดยวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีเงินออม รายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาและผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนากับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ พบว่าระดับการศึกษานอริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) และระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า หรือสูงกว่า (bachelor) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 โดยถ้าหากกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาในระดับอนริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) มีความน่าจะเป็นที่จะกู้ยืมนอกระบบน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้อยู่ในระดับการศึกษาเดียวกันเท่ากับค่า Marginal Effect คือ -0.6181 และถ้าหากกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า หรือสูงกว่า (bachelor) จะส่งผลให้โอกาสในการกู้ยืมนอกระบบน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้ศึกษาในระดับเดียวกันเท่ากับค่า Marginal Effect คือ -0.5544 ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านการมีเงินออมเข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ ในแต่ละเดือนในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (saving) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กล่าวคือ หากการมีเงินออมของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น โอกาสในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบจะลดลงเท่ากับค่า Marginal Effect คือ -0.5308 โดยเมื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลในด้านระดับการศึกษาและการมีเงินออม พบว่าผลกระทบของปัจจัยระดับการศึกษาในระดับอนริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) ส่งผลให้มีความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างลดลงร้อยละ 61.81 ซึ่งมากกว่าการศึกษาในระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า หรือสูงกว่า (bachelor) และปัจจัยการมีเงินออม (saving) ซึ่งมีค่าเท่ากับร้อยละ 55.44 และ 53.08 ตามลำดับ

ในขณะที่ปัจจัยรายได้ คือ ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดไวรัสโคโรนาถูกพบว่ามีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบของบุคคลในทิศทางตรงกันข้ามที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ

95 กล่าวคือ เมื่อระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลเพิ่มขึ้น ความน่าจะเป็นที่บุคคลจะตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบจะมีค่าลดลงเท่ากับค่า Marginal Effect คือ -0.0000135 หรือลดลงร้อยละ 0.00135

ปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาของกลุ่มตัวอย่างในด้านการถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2) และยอดขายที่ลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการ (effect_6) มีความสัมพันธ์ต่อการที่บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับสูงมาก ($p\text{-value} < 0.001$) โดยสามารถพิจารณาได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในด้านการถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2) และปัจจัยด้านยอดขายที่ลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการ (effect_6) มีความน่าจะเป็นที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบด้านดังกล่าวร้อยละ 80.93 และ 81.90 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือนน้อยลง (effect_1) การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย (effect_4) และการปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการ (effect_5) มีโอกาสที่จะกู้เงินนอกระบบมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวเท่ากับ ร้อยละ 75.97 79.59 และ 80.45 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาที่มีต่อการประกอบอาชีพในด้านการถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย (effect_3) ถูกพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของค่า Marginal Effect เท่ากับ 0.8057 สามารถอธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย (effect_3) มีความน่าจะเป็นที่จะตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวร้อยละ 80.57 โดยเมื่อเปรียบเทียบปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา พบว่าผู้ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2) มีความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวเท่ากับ ร้อยละ 82.93 โดยเป็นตัวเลขที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ รองลงมาคือปัจจัยด้านยอดขายที่ลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการ (effect_6) การประกอบอาชีพในด้านการถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย (effect_3) การปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการ (effect_5) การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย (effect_4) และการถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือนน้อยลง (effect_1) ซึ่งมีโอกาสที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวร้อยละ 81.90 80.57 80.45 79.59 และ 75.97 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาในตารางที่ 3 ยังแสดงให้เห็นว่าไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างกับปัจจัยด้านเพศ อายุ การศึกษาระดับไม่เคยเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า และผลกระทบจากการประกอบอาชีพในด้านต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น โดยมีค่า $p\text{-value}$ เท่ากับ 0.817 0.302 0.319 0.404 0.961 และ 0.056 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล รายได้เฉลี่ยต่อเดือน หลังการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาและปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพ ภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนากับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

Independent Variables	Coefficients	p-values
gender	-0.0208	0.817
age	-0.0033	0.302
never_attend	-0.2175	0.319
lower_second	-0.1130	0.404
upper_second	0.0070	0.961
vocational	-0.6181**	0.001
bachelor	-0.5544***	0.000
saving	-0.5308***	0.000
income_after	-0.0000135*	0.020
effect_1	0.7597**	0.002
effect_2	0.8293***	0.000
effect_3	0.8057*	0.014
effect_4	0.7959**	0.001
effect_5	0.8045**	0.001
effect_6	0.8190***	0.000
effect_7	0.5979	0.056

หมายเหตุ: ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยที่ N = 900

* คือ คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Statistically significant)

** คือ คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Highly significant)

*** คือ คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant)

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระโดยใช้ค่าสถิติ Variance Inflation Factor (VIF) ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผลที่ได้แสดงดังตารางที่ 4 กล่าวคือ ค่า Mean VIF = 1.79 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 4 (The Pennsylvania State University, 2018) จึงสามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระตัวใดตัวหนึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันเองจนกระทั่งอยู่ในระดับที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ในขณะที่ผลการทดสอบความกลมกลืนหรือภาวะสารูปสนิทธิ (The Goodness-of-fit Test) ซึ่งเป็นการทดสอบค่าไคสแควร์เพื่อตรวจสอบลักษณะการแจกแจงความถี่ของตัวแปรว่าเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดหรือไม่โดยแสดงในตารางที่ 4 มีค่า χ^2 ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าน้อยกว่า 0.05)

และค่า $_hatsq$ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่ามากกว่า 0.05) (Costa, 2017) แสดงให้เห็นว่าสมการในงานศึกษานี้ไม่เกิดปัญหาการกำหนดแบบจำลองผิดพลาด (Misspecification Problem) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การทดสอบความกลมกลืนด้วยวิธีของเพียร์สันไคสแควร์ในการทดสอบค่าความกลมกลืนเพื่อยืนยันผลอีกครั้ง พบว่าค่า Prob > chi2 เท่ากับ 0.4407 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Smyth, 2003) แสดงให้เห็นว่าการแจกแจงความถี่ที่สังเกตได้เป็นไปตามทฤษฎีที่คาดหวังไว้หรือสมการมีความพอดี (Fit) กับข้อมูลได้ดี

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลและสมการในตารางที่ 3

วิธีการทดสอบ				
Mean VIF	linktest		Pearson χ^2 Goodness-of-fit Test	
1.79	ตัวแปร	p-value	ตัวแปร	p-value
	$_hat$	0.000	Prob > chi2	0.4407
	$_hatsq$	0.510		

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีการทำ Robustness Test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทเพื่อตรวจสอบและเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient) ของตัวแปรและการมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical significance) ของตัวแปรในชุดข้อมูลดังกล่าวดังแสดงในตารางที่ 5 โดยมีการเปลี่ยนแปลงตัวแปรในกลุ่มปัจจัยด้านรายได้ กล่าวคือ มีการใช้ตัวแปรรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (net_income) แทนตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (income_after) ผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวมของค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient) และการมีนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรในชุดข้อมูลระหว่างตารางที่ 3 และตารางที่ 5 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความน่าจะเป็นของการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงินกับตัวแปรระดับการศึกษา การมีการออมเงินในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในด้านการถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการ และยอดขายลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการมีทิศทางความสัมพันธ์และระดับนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่สอดคล้องกัน โดยผลการศึกษาในตารางที่ 5 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามระหว่างตัวแปรระดับการศึกษานุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) และระดับปริญญาตรี/ เทียบเท่า หรือสูงกว่า (bachelor) ต่อโอกาสในการการตัดสินใจกู้ยืมเงินในระบบของกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาอยู่ในสองระดับดังกล่าวมีความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้มีระดับการศึกษาดังกล่าว เท่ากับ ร้อยละ 56.67 และ 38.99 ตามลำดับ ในขณะที่หากตัวแปรการมีเงินออม (saving) เพิ่มขึ้น ความน่าจะเป็นของการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างจะมีค่าลดลงร้อยละ 52.21 ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลในด้านระดับการศึกษา

พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) มีโอกาสกู้ยืมเงินนอกระบบน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้มีระดับการศึกษาดังกล่าวร้อยละ 56.67 ซึ่งมากกว่าการศึกษาในระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า หรือสูงกว่า (bachelor) ซึ่งมีค่าเท่ากับร้อยละ 38.99

รายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (net_income) ถูกพบว่ามีความสัมพันธ์กับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินจากนอกระบบของบุคคลในทิศทางตรงกันข้ามที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยหากการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (net_income) เพิ่มขึ้น ค่าความน่าจะเป็นของการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบจะมีค่าลดลงเท่ากับค่า Marginal Effect คือ -0.0000188 หรือมีค่าลดลงร้อยละ 0.00188

กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบด้านยอดขายที่ลดลง (effect_6) มีความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 71.69 โดยเป็นตัวเลขที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ รองลงมาคือ ผู้ที่ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2) การถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงานโดยได้รับเงินชดเชย (effect_3) การปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการ (effect_5) การถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย (effect_4) และการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง (effect_1) โดยมีความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 69.98 68.79 67.39 67.11 และ 66.72 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาในตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างกับตัวแปรด้านเพศ อายุ การศึกษาระดับไม่เคยเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า และผลกระทบจากการประกอบอาชีพในด้านต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นโดยมีค่า p-value เท่ากับ 0.994 0.260 0.314 0.418 0.817 และ 0.107 ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่แสดงในสมการหลักในตารางที่ 3

ตารางที่ 5 ผลการทำ Robustness Test ผ่านการวิเคราะห์ความถดถอยโพธิบิตของความสัมพันธ์ของปัจจัย

ส่วนบุคคล รายได้เฉลี่ยสุทธิหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาและปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนากับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

Independent variables	Coefficients	p-values
gender	0.0007	0.994
age	-0.0037	0.260
never_attend	-0.2197	0.314
lower_second	-0.1095	0.418
upper_second	0.0332	0.817
vocational	-0.5667**	0.003
bachelor	-0.3899*	0.014
saving	-0.5221***	0.000
net_income	-0.0000188**	0.002

ตารางที่ 5 (ต่อ)

Independent variables	Coefficients	p-values
effect_1	0.6672**	0.008
effect_2	0.6998**	0.004
effect_3	0.6879*	0.040
effect_4	0.6711**	0.008
effect_5	0.6739**	0.006
effect_6	0.7169***	0.002
effect_7	0.51097	0.107

หมายเหตุ: ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยที่ N = 900

ตัวแปรในการทดสอบในตารางข้างต้นใช้ตัวแปรรายได้เฉลี่ยสุทธิ (net_income) แทนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (income_after) ซึ่งเป็นกลุ่มปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้

* คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Statistically significant)

** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Highly significant)

*** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant)

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

การอภิปรายผล

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลด้านการมีเงินออมเข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ ในแต่ละเดือนในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาโดยการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhaumik (2008) และ Pinitjitsamut and Suwanprasert (2022) ทั้งนี้เนื่องจากเงินออมในบัญชีธนาคารเป็นแหล่งเงินที่มีความสำคัญลำดับต้นที่บุคคลนึกถึงในยามที่ขาดสภาพคล่องทางการเงิน ดังนั้น จึงถือเป็นแหล่งเงินที่ทำหน้าที่เสมือนเกราะป้องกันการเข้าสู่อุปสรรคทางการเงินในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรี /เทียบเท่า หรือสูงกว่าถูกพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khoi et al. (2013) ในขณะที่ผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบกับปัจจัยส่วนบุคคลด้าน 1) เพศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nwaru et al., (2011) และ Yuan et al. (2012) 2) อายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Usa Amorrachayawichan (2017) และ 3) การศึกษาในระดับต่ำกว่าระดับอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khoi et al. (2013)

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านรายได้ คือ ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบโดยการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนซึ่งเป็นรายได้หลังเกิดการแพร่ระบาด

ของไวรัสโคโรนามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khoi et al. (2013) ทั้งนี้ เนื่องมาจากเมื่อระดับรายได้ลดลงจนถึงระดับที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจะทำให้บุคคลเกิดการขาดแคลนสภาพคล่องและมีความต้องการกู้ยืมเงิน ในขณะที่การกู้ยืมผ่านสถาบันการเงินในระบบมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและใช้เวลานานในการพิจารณาสินเชื่อ (Pinitjitsamut and Suwanprasert, 2022) และมีโอกาสในการได้รับอนุมัติเงินกู้้น้อยกว่าการกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงิน (McKernan et al., 2005) ทำให้การกู้ยืมนอกระบบกลายเป็นทางเลือกอันดับต้นที่กลุ่มตัวอย่างเลือกพึ่งพาเพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนเอง

ปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยไม่ได้รับเงินชดเชย การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการสำหรับผู้ที่มีฐานะเป็นเจ้าของกิจการและยอดขายที่ลดลงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับค้าขายสินค้าและ/หรือบริการมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบอันเนื่องมาจากเหตุผล 2 ประการ คือ 1) การประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมที่ทำให้ได้รับรายได้ตอบแทน (สุรรัตน์ ฌณีภูต, 2565) เมื่อเกิดผลกระทบทางลบต่อการประกอบอาชีพซึ่งส่งผลทำให้บุคคลได้รับรายได้จากการประกอบอาชีพลดลงอาจเป็นเหตุให้บุคคลจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาเงินกู้้นอกระบบเพื่อนำมาใช้รักษาระดับการอุปโภคบริโภคของตนเอง (ลลิตา บุคตา, 2559) และ 2) การสูญเสียรายได้และความมั่นคงจากการประกอบอาชีพส่งผลกระทบต่อโอกาสในการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ยืมของสถาบันการเงินในระบบเนื่องจากความเสี่ยงในการผิดชำระหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นสาเหตุทำให้บุคคลเกิดความจำเป็นในการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้้นอกระบบแทนการกู้ในระบบ ทั้งนี้ งานศึกษานี้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผลกระทบจากการประกอบอาชีพในด้านต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากความสามารถในการส่งผ่านราคาไปยังผู้บริโภคซึ่งสะท้อนให้เห็นจากตัวเลขดัชนีราคาผู้บริโภคในเดือนมิถุนายน 2565 ซึ่งมีระดับสูงที่สุดในรอบ 13 ปี (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี, 2565)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของงานวิจัยฉบับนี้ได้มาจากการศึกษาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาและการมีเงินออม ปัจจัยด้านรายได้ และปัจจัยด้านผลกระทบจากการประกอบอาชีพจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนามีความสัมพันธ์กับโอกาสในการตัดสินใจเลือกกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงิน ดังนั้น การพยายามแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบในสังคมไทยจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐบาล หน่วยงานที่กำกับดูแลปัญหาหนี้ในระบบ ภาคเอกชนและภาคครัวเรือน โดยจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการรวมถึงการมีมาตรการที่ต่อเนื่องและเหมาะสมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

1. กฎหมายว่าด้วยระดับการศึกษาขั้นบังคับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ระบุให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 9 ของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) โดยเป็นการเรียนในระดับชั้นประถมถึง

มัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งทักษะความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในระดับดังกล่าวอาจไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพหลายประเภทในปัจจุบันอันเป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ในระดับที่สูงและเป็นอาชีพที่จำเป็นต้องใช้ทักษะความรู้ของแรงงานที่สูงขึ้นกว่าในอดีต ดังนั้น รัฐบาลควรมีการพิจารณาปรับเปลี่ยนระดับการศึกษาภาคบังคับให้สูงถึงระดับอนุปริญญาหรือระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ควบคู่ไปกับการสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน/นักศึกษาที่มีคุณสมบัติทั่วประเทศ สนับสนุนการจัดสรรเงินอุดหนุนเพิ่มเติมแก่สถาบันการศึกษา (รวมถึงสถาบันการศึกษาภาคเอกชน) เพื่อนำไปสู่การลดค่าเล่าเรียนแก่นักเรียน/นักศึกษาและเป็นการสนับสนุนให้คนไทยได้มีโอกาสในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นอันนำไปสู่ความสามารถในการยกระดับรายได้ในระดับที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต โดยเมื่อบุคคลมีระดับรายได้ที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพจะทำให้สามารถลดความน่าจะเป็นของการกู้ยืมเงินโดยเฉพาะการกู้ยืมนอกระบบ

2. ภาครัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความรู้แก่ภาคประชาชนทั่วประเทศในด้านความสำคัญและประโยชน์ของการออมเงิน โดยเน้นการปลูกฝังทัศนคติด้านการออมเงินและสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของการมีเงินสำรองอย่างเพียงพอเพื่อสามารถนำไปใช้จ่ายในยามฉุกเฉินอย่างน้อย 3-6 เดือน โดยการมีเงินออมเป็นเสมือนเกราะป้องกันปัญหาการขาดแคลนสภาพคล่องในยามที่ประสบเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด อาทิเช่น การตกงาน เจ็บป่วย ทูพผลกระทบ เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การลดปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงินของไทยได้ในที่สุด

3. จากผลการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาของบุคคลมีผลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ดังนั้น ภาครัฐบาลควรมีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการเร่งขับเคลื่อนนโยบายสู่การพัฒนาทักษะแรงงาน โดยเน้นการยกระดับทักษะแรงงานให้มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีและดิจิทัลเพื่อเป็นปัจจัยส่งเสริมให้แรงงานไทยมีงานทำอย่างมั่นคงและมีรายได้ที่สูงขึ้นอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและลดโอกาสในการกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน

4. จากผลการศึกษาพบว่าระดับรายได้ของบุคคลมีผลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ดังนั้น สถาบันการเงินเฉพาะกิจและธนาคารพาณิชย์ควรมีการออกแคมเปญสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำที่หลากหลายตรงกับความต้องการของธุรกิจ SMEs ซึ่งประสบปัญหาจากแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา เนื่องจากธุรกิจ SMEs มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 95 ของธุรกิจทั้งหมดในประเทศไทยและมีบทบาทสำคัญในการจ้างงานในประเทศมากกว่าร้อยละ 50 ของธุรกิจทั้งหมด (บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อย, 2564) ดังนั้น การมีส่วนร่วมช่วยในการเสริมสภาพคล่องของธุรกิจ SMEs ให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปผ่านเงินทุนที่ได้รับจากสินเชื่อของภาคสถาบันการเงินจะเป็นการส่งเสริมและรักษาระดับการจ้างงานในตลาดแรงงาน สามารถลดปัญหาการว่างงานและทำให้แรงงานยังคงมีรายได้จากการทำงานอย่างต่อเนื่องอันจะนำไปสู่การลดโอกาสในการพึ่งพาเงินกู้นอกระบบของภาคแรงงาน

5. รัฐบาลควรมีการขยายมาตรการเยียวยาแรงงานและผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาโดยคำนึงถึงรูปแบบการช่วยเหลือที่เพียงพอ ต่อเนื่องและรวดเร็ว ผ่านการออกมาตรการระยะสั้นและระยะยาวสำหรับช่วยเหลือกลุ่มแรงงานและผู้ประกอบการที่อยู่ในและนอกระบบประกันสังคมเพื่อป้องกันและลดโอกาสในการพึ่งพาเงินกู้นอกระบบของภาคแรงงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

การรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมช่วงอายุในวัยเรียนอาจทำให้ผลการวิเคราะห์สามารถครอบคลุมปัญหาหนี้ในระบบในทุกช่วงวัย ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตอาจทำการศึกษาครอบคลุมกลุ่มประชากรในวัยเรียน อีกทั้งอาจจะบูรณาการจรรยาบรรณของหนี้ในระบบให้มีความหมายรวมเฉพาะการกู้เงินที่มีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระดับสูงเพื่อสามารถสะท้อนปัญหาความเดือดร้อนของผู้กู้ยืมที่ต้องประสบปัญหาการแบกภาระการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2563). พระราชบัญญัติห้ามเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.dsi.go.th/th/Detail/Excessive-Interest-Rate-Prohibition-Act-B-E-2560>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก <https://qrqd.org/3LXi>
- ข่าวสารกระทรวงพาณิชย์. (2564). พาณิชย์เผย พิชโควิดส่งผลให้คนไทยยังคงมีหนี้สิน. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก https://www.price.moc.go.th/price/fileuploader/file_admin_sum/news_survey-092564.pdf
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). พิชโควิดชีวิตมีแต่หนี้ หนี้ในระบบเฟื่องฟู. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.thairath.co.th/news/business/1870700>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). จ่ายไม่ไหวแล้ว “เงินกู้ในระบบ” ดอกเบี้ยโหด จ่ายซ้ำโดนค่าปรับรายชั่วโมง. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/2701861>
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา. (2566). สินเชื่อส่วนบุคคลแบบหมุนเวียน จบทุกความต้องการทางการเงิน. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.krungsri.com/th/personal/loans/personal-loans/ifin-personal-credit>
- ธนาคารทหารไทยธนชาติ. (2566). สินเชื่อส่วนบุคคลแคชทูโก. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.ttbank.com/th/personal/loans/personal-loan/cash-2-go>
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2566). สินเชื่อส่วนบุคคล Speedy loan. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566 จาก https://www.cardx.co.th/loan/details/speedyloan?utm_source=web&utm_medium=own-traffic-scb&utm_campaign=o00000&utm_term=spl-mass&utm_content=singlephoto-cvp-expandbusiness
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). เงินรับฝากและเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์จำแนกตามจังหวัด. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566 จาก https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=781&language=th
- บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม. (2564). สถิติจำนวน SMEs ในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก https://www.tcg.or.th/news_inside.php?news_id=37

- พีพีทีวี ออนไลน์. (2565). *ส่งเวงเงินกู้นอกระบบ 2 ครู ปลัดชีวิต กระโดดน้ำฆ่าตัวตาย*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.pptvhd36.com/news/สังคม/178634>
- พีรพัฒน์ ตันทวนิช อิศระ วงศ์วิวัฒน์ และพิมพ์พรณ์ โสริกุล. (2563). *ผลกระทบการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อตลาดแรงงานไทย [รายงาน]*. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=10769&filename=macroeconomic
- รัฐบาลไทย. (2566). *มีหนังสือ อ.ก.ส. เพื่อลดปัญหาหนี้นอกระบบอย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2566 จาก https://www.baac.or.th/th/contentnews.php?content_id=17195&content_group_semi=4&content_group_sub=1&content_group=3&inside=1
- ลลิตา บุตดา. (2559). *หนี้ภาคครัวเรือนกับวัฏจักรธุรกิจไทย (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)*.
- ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2565). *สภาพหนี้ครัวเรือนไทยปี 2565*. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/sgzX4>
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี. (2565). *TTB analytics ชี้ครึ่งหลังของปี 2565 มีแรงกระแทกจากต้นทุนธุรกิจเพิ่มขึ้น ภายใต้ข้อจำกัดในการขึ้นราคาสินค้า*. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.ttbbank.com/th/analytics/business-industry/trade-services/20220804-ttb-price%20transmission>
- ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2566). *รายงานติดตามภาวะเงินฝืดและการออม ณ เดือน ต.ค. 2565*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/Yxtng>
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารออมสิน. (2564). *บทบาทองค์กรการเงินชุมชนในการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ*. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566 จาก https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2021/03/GR_report_bootbaht_detail.pdf
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2564). *วิเคราะห์ผลกระทบของโควิด-19 ต่อแรงงานนอกระบบ*. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566 จาก <https://tdri.or.th/2021/01/covid-106/>
- สมประวิณ มันประเสริฐ และ วิชชุรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์. (2549). *การบริโภคราคาครัวเรือนของไทยภายใต้แบบจำลองรายได้ถาวรในวงจรชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2549*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สยามรัฐ. (2566). *แม่เฒ่าเครียดปัญหาชีวิตป่วย หนี้นอกระบบ ปีนถึงเก็บน้ำฆ่าตัวตายเจียบ*. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2566 จาก <https://siamrath.co.th/n/424591>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามกลุ่มอายุ ภาคและจังหวัด พ.ศ. 2555-2565*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561 จาก <https://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเป็นรายภาคและจังหวัด พ.ศ. 2574-2564*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565 จาก <https://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป จำแนกตามสถานภาพแรงงาน เพศ เป็นรายไตรมาส พ.ศ. 2564 – 2566*. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2566 จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/02.aspx>
- สุริรัตน์ มณีกุล. (2565). *ความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ ม.4-ม.6* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- Ando, A., and Modigliani, F. (1963). The “Life Cycle” hypothesis of saving: aggregate implications and tests. *The American Economic Review*, 53(1), 55-84.
- Banerjee, A.V., and Duflo, E. (2007). The economic lives of poor. *Journal of Economic Perspectives*, 21, 141-167.
- Bhaumik, S.K. (2008). Interaction between formal and informal sector credit: new evidence from India. *Applied Economic Letters*, 15(7), 527-531.
- Brobeck, S. (2008). *Understanding the emergency savings needs of low and moderate income households: A survey-based analysis of impacts, causes, and remedies*. Retrieved from https://consumerfed.org/wp-content/uploads/2010/08/Emergency_Savings_%20Analysis_Nov_2008.pdf
- Costa, A. (2017). The determinants of absorptive capacity: an empirical investigation for innovative SMEs in Italy. *Life Safety and Security*, 5(11), 85-95.
- Duong, P.B., and Izumida, Y. (2002). Rural development finance in Vietnam: a microeconomic analysis of household surveys. *World Development*, 30(2), 319-335.
- Fenwick, L.J., and Lyne, M.C. (1998). Factors influencing internal and external credit rationing among small-scale farm households in Kwazulu-Natal. *Agrekon*, 37(4), 495-505.
- International Monetary Fund. (2020). *Opening Remarks at a press briefing by Kristalina Georgieva following a conference call of the International Monetary and Finance Committee (IMFC)*. Retrieved from <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/sp032720-opening-remarks-at-press-briefing-following-imfc-conference-call>
- Khoi, P.D., Gan, C., Nartea, G., & Cohen, D.A. (2013). Formal and informal rural credit in the Mekong River Delta of Vietnam: Interaction and accessibility. *Journal of Asian Economics*, 26, 1-13.
- Kislat, C. (2015). Why are informal loans still a big deal? Evidence from North-east Thailand. *The Journal of Development Studies*, 51(5), 569-585.
- Kuehnst, K., & Dudwick, N. (2002). Better a hundred friends than a hundred rubles? Social networks in transition-the Kyrgyz Republic, *World Bank Economists' Forum*, 2, 51-88.

- McKernan, S., Pitt, M.M., & Moskowitz, D. (2005). *Use of the formal and informal financial sectors: does gender matter? Empirical evidence from Rural Bangladesh*. Retrieved from <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/51806/411160-Use-of-the-Formal-and-Informal-Financial-Sectors-Does-Gender-Matter-.PDF>
- Nwaru, J.C., Essien, U.A., and Onuoha, R.E. (2011). Determinants of informal credit demand and supply among food crop farmers in Akwa Ibom State, Nigeria. *Journal of Rural and Community Development*, 6(1), 129-139.
- Okurut, F.N., Schoombee, A., & Van Der Berg, S. (2005). Credit demand and credit rationing in the informal financial sector in Uganda. *South African Journal of Economics*, 73(3), 482-497.
- Pinitjitsamut, P., & Suwanprasert, W. (2022). *Informal Loans in Thailand: Stylized Facts and Empirical Analysis* (Discussion Paper No. 173). Puey Ungphakorn Institute for Economic Research (PIER).
- Robert, H., Pochanukul, P., & Achavanuntakul, S. (2013). *Qualitative demand-side research report*. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents//45128-001-tacr-06.pdf>
- Schindler, K. (2010). Credit for what? Informal credit as a coping strategy of market women in Northern Ghana. *The Journal of Development Studies*, 46(2), 234-253.
- Smyth, G.K. (2003). Pearson's Goodness of Fit Statistic as a Score Test Statistic. *Lecture Notes-Monograph Series*, 40, 115-126.
- The Pennsylvania State University. (2018). *Detecting multicollinearity using variance inflation factors*. Retrieved from <https://online.stat.psu.edu/stat462/node/180/>
- Usa Amorrachayawichan. (2017). Factors affecting the occurrence of debt outside the public system of Meaung Chumporn, Chumporn Province. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 9(1), 62-73.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd edition. New York: Harper and Row.
- Yuan, Y., Hu, Y., & Gao, P. (2012). Farmers' choice and informal credit markets in China. *China Agricultural Economic Review*, 4(2), 216-23